

OBEY

SCENARIUSZ LEKCJI DLA SZKÓŁ PONADPODSTAWOWYCH

TEMAT: CZŁOWIEK WOBEC ABSURDU ŚWIATA I OCZEKIWAŃ SPOŁECZNYCH – „OBCY” REŻ. FRANÇOIS OZON.

Adresaci: **Uczennice i uczniowie klas najwyższych szkół ponadpodstawowych**

Przedmiot: **Język polski, etyka, godzina wychowawcza**

Czas trwania: **45 minut (jeśli osoba prowadząca zakłada realizację wszystkich opisanych aktywności, należy zaplanować 2 jednostki lekcyjne)**

Cele lekcji:

Uczeń / uczennica:

- wykorzystuje wiedzę o kontekstach (np. etycznym, społecznym) w interpretacji tekstów kultury;
- doskonali umiejętności świadomego odbioru tekstu kultury na różnych poziomach;
- poznaje związki między różnymi aspektami utworu (estetycznym, etycznym, poznawczym);
- określa problematykę utworu;
- prezentuje własne przeżycia wynikające z kontaktu z tekstem audiowizualnym;
- rozumie etyczny wymiar zachowań bohatera;
- analizuje film jako współczesną opowieść o obcości i presji społecznej.

Metody i formy pracy:

- linia emocji,

- mapa myśli,
- debata,
- krzesło sumienia (metoda dramowa),
- karty pracy,
- praca zespołu klasowego,
- praca w parach,
- praca w grupach.

Materiały pomocnicze:

- film „Obcy”,
- kolorowe karteczki post-it,
- karty pracy.

Przed lekcją:

Lekcja powinna się odbyć po obejrzeniu filmu „Obcy” w reżyserii François Ozona. Nauczyciel/nauczycielka przed lekcją drukuje odpowiednią liczbę kart pracy (w tym Karta pracy nr 1 jest na dwie osoby).

Dzień przed przeprowadzeniem lekcji osoba prowadząca prosi młodzież o przeczytanie opinii o filmie przygotowanej przez Zespół Edukatorów Filmowych ZEF <https://zef.org.pl/obcy/>, a także artykułu wyjaśniającego czego dotyczy mikropowieść Alberta Camusa „Obcy”, po którą sięgnął François Ozon - <https://www.vogue.pl/a/ksiazka-tygodnia-albert-camus-obcy>

PRZEBIEG LEKCJI

Nauczyciel/nauczycielka zaczyna od swobodnej rozmowy z uczennicami i uczniami o tym, jakie emocje towarzyszyły im przy oglądaniu filmu „Obcy”. Warto szczególnie pochylić się nad wypowiedziami uczniowskimi wskazującymi, że film, ze względu na zastosowane środki wyrazu oraz czarno-biały obraz, stanowi dla młodzieży wyzwanie odbiorcze. Można w tym miejscu sięgnąć po wypowiedź reżysera, wyjaśniającą pomysł na formę filmu:

(...) po rozmowie z moim operatorem było oczywiste, że chcemy popracować nad ideą słońca, światła, ciepła, a biel bardzo mi pomogła. Daje silniejsze wrażenie blasku. Nasza pamięć o Francji w tym okresie kolonializmu jest czarno-biała; wszystkie archiwa, wszystkie dokumenty, wszystkie zdjęcia, które miałem z tego okresu, były czarno-białe. Ponieważ dziś nie jesteśmy przyzwyczajeni do oglądania tylu czarno-białych filmów, tworzy to dystans, taki jak dystans Meursaulta do rzeczywistości. To był sposób na bycie w jego myślach.

Fragment wywiadu z reżyserem

Osoba prowadząca rysuje na tablicy długą linię poziomą. Z lewej strony pisze: pełna empatia, z prawej – pełna obojętność. Następnie rozdaje młodzieży kolorowe samoprzylepne karteczki i prosi, aby każdy przykleił swoją karteczkę w takim miejscu na osi, które odpowiada temu, jak – jego/jej zdaniem – społeczeństwo oczekuje, że powinniśmy reagować na śmierć bliskiej osoby. Po czynnościach każdej osoby w klasie nauczyciel/nauczycielka zadaje dwa pytania podsumowujące: Kto ustala normy emocjonalne? Jakie reakcje są uznawane za właściwe, a jakie nie?

Uczniowie i uczennice pracują w parach. Każda para dostaje Kartę pracy nr 1. Po upływie 5 minut wybrane pary odczytują swoje wnioski. Nauczyciel/nauczycielka prosi, aby zapisali je na tablicy, z lewej strony wpisując perspektywę społeczeństwa (co widzi otoczenie, obserwując Meursaulta), a z prawej – perspektywę bohatera (co on może czuć). W ten sposób powstaje dwukolumnowa mapa obcości.

W tym miejscu warto pochylić się nad etyczną wymową filmu „Obcy”, podkreślając jego związek z filozofią absurdu Alberta Camusa egzystencjalizmem. Poloniści/ polonistki mogą dodatkowo nawiązać do „Dżumy” jako lektury obowiązkowej, akcentując, że oba dzieła noblisty łączy nie tylko doświadczenie absurdu istnienia, ale także wyobcowanie jednostki ze społeczeństwa. Wynika ono z funkcjonowania na marginesie norm, między potrzebą wolności a presją otoczenia.

Nauczyciel/nauczycielka dzieli młodzież na trzy grupy, które losują jedną z trzech kartek:

- I. Emocje są obowiązkiem społecznym – Grupa I
- II. Emocje są prywatne i nie podlegają ocenie – Grupa II
- III. Brak emocji jest formą przemocy – Grupa III

Każda grupa przygotowuje trzy argumenty odnoszące się do Meursaulta. Po upływie 5 minut osoba prowadząca inicjuje debatę, prosząc Grupę I o przedstawienie pierwszego argumentu w formie zdania. Pozostałe grupy mają odpowiedzieć jednym zdaniem kontrargumentu. Po rundach dziewięciu argumentów i dziewięciu kontrargumentów nauczyciel/nauczycielka podsumowuje. Zwraca uwagę na to, jak różne mogą być normy emocjonalne i że nie wynikają one z norm etycznych, a raczej psychicznej konstrukcji człowieka.

PRZEBIEG LEKCJI

Następnie osoba prowadząca ustawia w klasie – w widocznym miejscu – krzesło i zapisuje na tablicy zadanie: Usiądź na krześle sumienia i odpowiedz: Czy Meursault jest moralnie odpowiedzialny za swoje czyny, jeśli nie potrafi odczuwać tak jak inni?

Uczniowie i uczennice kolejno siadają i mówią jedno zdanie. Reszta klasy może dodać jedno zdanie kontrargumentu.

Pytania pomocnicze:

Czy obojętność jest formą winy?

Czy społeczeństwo ma prawo oczekiwać określonych emocji?

Czy Meursault jest obcy, czy nieprzystający?

Po wysłuchaniu wszystkich wypowiedzi z krzesła sumienia osoba prowadząca podkreśla, że analiza Meursaulta prowadzi do napięcia między normą społeczną a indywidualnym sposobem odczuwania świata. Zebrane głosy pokazują, że bohater Ozona pozostaje figurą niejednoznaczną: jedni widzą w nim osobę moralnie odpowiedzialną, inni – człowieka funkcjonującego poza typowymi oczekiwaniami emocjonalnymi. Ćwiczenie pokazało, że Meursault nie jest postacią, którą można jednoznacznie ocenić. Jego obojętność może być odczytana jako wina, ale równie dobrze jako odmienny sposób istnienia w świecie. Najważniejsze jest to, że film prowokuje nas do refleksji nad tym, jak definiujemy moralność, empatię i społeczne normy.

Nauczyciel rozdaje Kartę pracy nr 2: Presja społeczna. Prosi młodzież, żeby pracowali w parach, tak jak zwykle siedzą w swoich ławkach. Ich zadanie polega na uzupełnieniu całej tabeli. Po upływie 5 minut wybrane osoby odczytują najpierw pierwszą część tabeli dotyczącą presji rodzinnej, pozostali uczniowie i uczennice dopisują i weryfikują swoje wnioski. To samo dotyczy dwóch kolejnych kolumn tabeli. Podsumowaniem będą słowa nauczyciela/nauczycielki: powstała w ten sposób mapa presji pokazuje, że bohater filmu „Obcy” podlegał ocenie z każdej strony.

PRZEBIEG LEKCJI

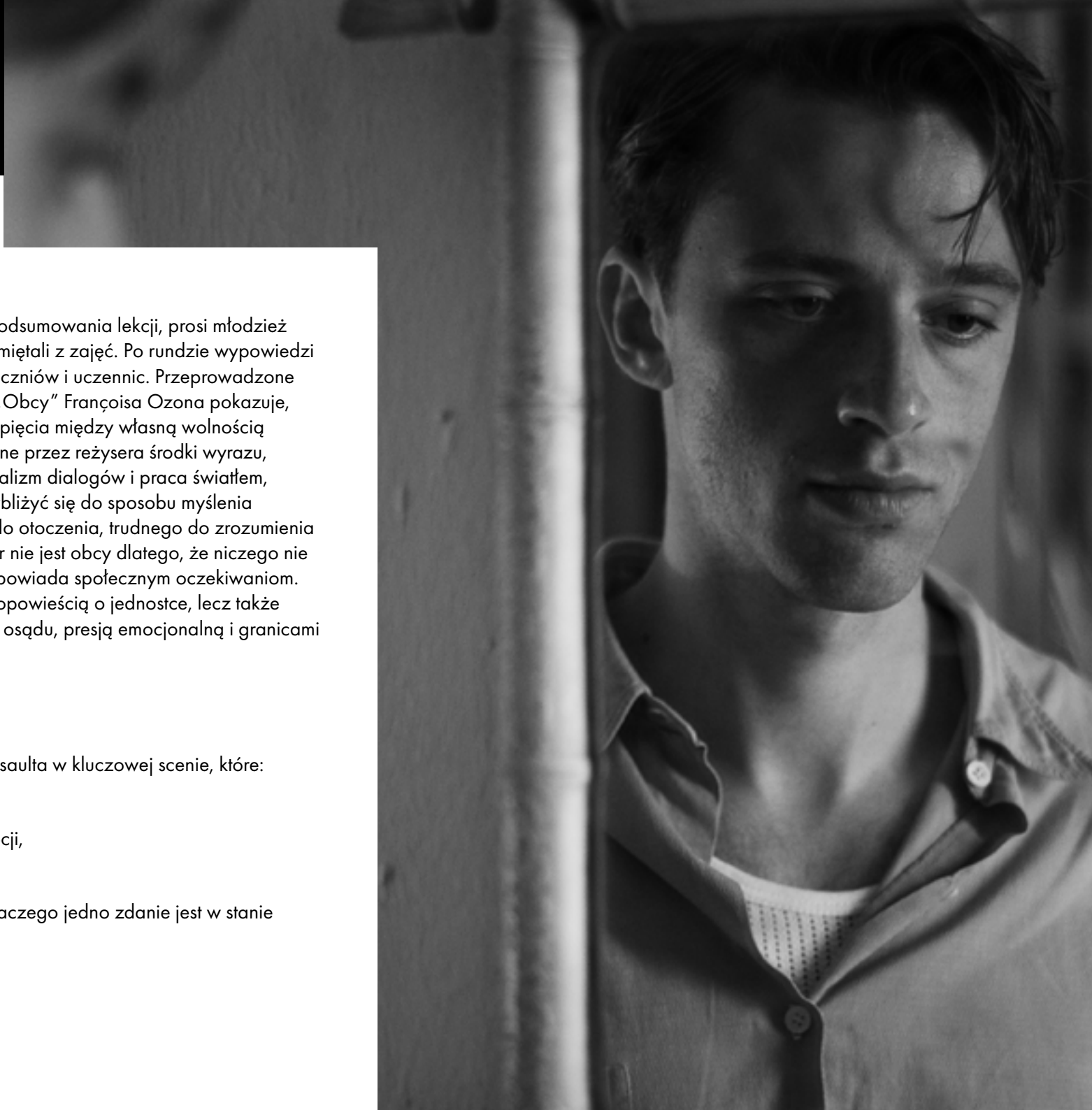
Osoba prowadząca, w ramach podsumowania lekcji, prosi młodzież o jedno zdanie podsumowujące, co zapamiętali z zajęć. Po rundzie wypowiedzi nauczyciel/nauczycielka zbiera wnioski uczniów i uczennic. Przeprowadzone ćwiczenia prowadzą do konkluzji, iż film „Obcy” François Ozona pokazuje, jak jednostka funkcjonuje w przestrzeni napięcia między własną wolnością a społecznymi oczekiwaniami. Zastosowane przez reżysera środki wyrazu, szczególnie czarno-biała stylistyka, minimalizm dialogów i praca światłem, tworzą dystans. Pozwala on widzowi przybliżyć się do sposobu myślenia Meursaulta, człowieka nieprzystającego do otoczenia, trudnego do zrozumienia i przez to nieustannie ocenianego. Bohater nie jest obcy dlatego, że niczego nie czuje. To jego sposób odczuwania nie odpowiada społecznym oczekiwaniom. Film Ozona staje się dzięki temu nie tylko opowieścią o jednostce, lecz także refleksją nad mechanizmami społecznego osądu, presją emocjonalną i granicami wolności.

Praca domowa (dla osób chętnych)

Dopisz jedno zdanie padające z ust Meursaulta w kluczowej scenie, które:

- zmieniłoby ocenę społeczną,
- zmieniłoby interpretację jego emocji,
- zmieniłoby przebieg procesu.

Następnie napisz krótkie uzasadnienie, dlaczego jedno zdanie jest w stanie zmienić los człowieka.

KARTA PRACY NR 1

STRONA 1

P E R S P E K T Y W A S P O Ł E C Z E Ń S T W A	Co widzi społeczeństwo?	Przykłady
	zachowania Meursaulta	
	emocje (lub ich brak)	
	to, co może budzić ocenę	

KARTA PRACY NR 1

STRONA 2

P E R S P E K T Y W A B O H A T E R A	Co może czuć Meursault?	Przykłady
	co może być dla niego trudne	
	czego nie potrafi wyrazić	
	jak film pokazuje jego wewnętrzny świat	

KARTA PRACY NR 2

„PRESJA SPOŁECZNA”

PRESJA RODZINNA	PRESJA SPOŁECZNA	PRESJA INSTYTUCJONALNA
Jak rodzina mogłaby oceniać zachowanie Meursaulta?	Jak społeczeństwo reaguje na brak emocji?	Jak instytucje (sąd, policja, media) interpretują jego zachowanie?

OPRACOWANIE

Scenariusz lekcji opracowała Anna Równy — edukatorka filmowa, trenerka edukacji medialnej i filmowej, prelegentka oraz specjalistka w dziedzinie kultury filmowej. Autorka publikacji metodycznych i współautorka podręcznika do języka polskiego dla szkół ponadpodstawowych „Ponad słowami”. Zajmuje się projektami promocji i metodyki filmu w edukacji formalnej i nieformalnej młodego i dorosłego widza. Koordynuje programy edukacyjne dla dzieci i młodzieży, m.in. ogólnopolski projekt Edukacja Młode Horyzonty. Zajęcia filmowe i kinowe prelekcje łączy z rozwijaniem kompetencji krytycznych i działaniami psychoedukacyjnymi. Od 20 lat działa w instytucjach kultury filmowej, prowadząc warsztaty, prelekcje i webinary oraz współpracując z kinami studyjnymi i festiwalami w Polsce. Została wyróżniona Nagrodą Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej w kategorii „Edukacja młodego widza” dla Liderów Filмотeki Szkolnej oraz tytułem Mistrz Pedagogii przez Ruch Innowacyjny w Edukacji.

